

FATMA BARBAROSOĞLU'NUN HİKÂYELERİNE YANSIYAN KADIN KİMLİĞİ

*Alpay Doğan YILDIZ**

ÖZET

Fatma Barbarosoğlu, yazar olarak değişik kimliklere sahiptir. O; sosyolog, hikâyeci, romancı, deneme yazarı, gazetede köşe yazarı... kimliklerine sahiptir. 1995'te yayımladığı ilk kitabı *Moda ve Zihniyet* sosyolog kimliğinin ürünüdür. Bu kimlikle başka kitaplar da yazmıştır. Yazarın ikinci eseri olan *Acı Deniz* bir hikâye kitabıdır ve 1996 yılında yayımlanır. Barbarosoğlu, sonraki yaklaşık on yıllık sürede *Acı Deniz* de dahil beş hikâye kitabı yayımlar: *Acı Deniz* (1996), *Gün Akşamsızdır* (2000), *Senin Hikâyen* (2001), *Ahir Zaman Gülüşleri* (2002), *İki Kişilik Rüyalar* (2005). Yazarın aynı yıllarda denemeye de ağırlık verir. Fatma Barbarosoğlu bu yıllarda dört deneme kitabı yayımlar. Yazar, 2004'ten sonra ise roman yazmaya başlar. İlk romanı *Hiçbir Yer'in* ardından yazdığı üç roman, son yıllarda Fatma Barbarosoğlu'nun yazar kimliğinde romancılığın öne çıktığını gösterir. Fatma Barbarosoğlu 1990 sonrası modern Türk hikâyesinin önde gelen isimlerinden biridir. Fatma Barbarosoğlu'nun hikâye kişileri hikâyelerin yazıldığı yıllarda, yani daha çok 1990 sonrası Türkiyesinde yaşarlar. Yazarın hikâyelerinde *insanların anlatmaya olan ihtiyaçları, insanlar arası iletişimsizlik, hayattan çekilen insani/ahlâki değerler, imaj merkezli hayat algısı, yazar-okur-toplum ilişkileri...* gibi konular tartışılır. Ancak onun hikâyelerinde en çok üzerinde durulan konulardan biri "kadın"dır. Fatma Barbarosoğlu toplum içindeki kadını *eş, anne, çalışan kadın, arkadaş, öğrenci* gibi değişik kimliklerle ele alır. Bu yazıda, yazarın hikâyelerindeki kadın kimlikleri tespit edilip yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fatma Barbarosoğlu, moden Türk hikâyesi, hikâye ve kadın.

THE WOMEN IDENTITY WHIC IS REFLECTED IN THE STORIES OF FATMA BARBAROSOĞLU

ABSTRACT

Fatma Barbarosoğlu has a different personality with writer herself. She has sociologist, storyteller, novelist, essayist, and columnist in newspaper with writer herself. Her sociologist personality's first book is a *Moda ve Zihniyet*. She published this book in 1995. She wrote another book with her personality. Her second book's the *Acı ve Deniz* is a storybook and published in 1996. Mrs. Barbarosoğlu published *Acı Deniz* with her 5 book inside of 10 years: *Acı Deniz* (1996), *Gün Akşamsızdır* (2000), *Senin Hikâyen* (2001), *Ahir*

* Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Ü. Eğt. Fak. Türkçe Eğt. Böl., El-mek: adogan55@hotmail.com

Zaman Gülüşleri (2002), İki Kişilik Rüyalarda (2005). Shetakecognizance ofessay during these years.Fatma Barbarosoğlupublished 4 essaybookmore of withintheseyear. Shebegansowrite a novelafter 2005. Aftershewrote of firstbook is Hiçbiryer her threenovelbecomefamous... Fatma Barbarosoğlu is one of theconsiderableauthors of Turkishshortstoryafter 1990. Theauthorpublishedfiveshortstorybooks between the years 1996 and 2005. Thecharacters of Fatma Barbarosoğluliveduringtheyearstheshortstoriesarewritten, in otherwords, mostly in post-1990 period of Turkey. Thetopicslikepeople'sneed of narrating, lack of communication, lost moral values, imagecentered life perception, author-reader-society relationship arediscussed. However, one of themostnotableissue is "woman". Fatma Barbarosoğluconsidersthewoman in the societywithvariouskinds of identitieslikewife, mother, workingwoman, friendandstudent. Inthisarticle, thewomanidentities in theshortstories of theauthorwill be consideredcomprehensively.

Key Words: Fatma Barbarosoğlu, Modern TurkishShortStory, Short Storyand Woman.

Giriş

Yazma serüvenine bakıldığında Fatma Barbarosoğlu'nun sosyolog, hikâyeci, romancı, deneme yazarı, gazetede köşe yazarı... kimliklerine sahip olduğunu görüyoruz. 1995'te yayımladığı ilk kitabı *Moda ve Zihniyet* sosyolog kimliğinin ürünüdür. Yazarın ikinci eseri olan *Acı Deniz* bir hikâye kitabıdır ve 1996'da yayımlanır.¹ Barbarosoğlu, sonraki yaklaşık on yıllık sürede *Acı Deniz* de dahil beş hikâye kitabı yayımlar: *Acı Deniz* (1996), *Gün Akşamsızdır* (2000), *Senin Hikâyen* (2001), *Ahir Zaman Gülüşleri* (2002), *İki Kişilik Rüyalarda* (2005).² Yazarın diğer eserlerine bakıldığında hikâye yazdığı yıllarda denemeye de ağırlık verdiği görülmektedir. 2004'te yayımladığı ilk romanı *Hiçbiryer*'in ardından yazdığı üç roman, son yıllarda Fatma Barbarosoğlu'nun yazar kimliğinde romancılığın öne çıktığını gösterir: *Fatma Aliye: Uzak Ülke* (2007), *Medyasenfonu* (2008), *Son On Beş Dakika* (2011). Yazar son hikâye kitabı *İki Kişilik Rüyalarda*'nın (2005) ardından başka hikâye kitabı yayımlamamıştır.

Fatma Barbarosoğlu'nun beş hikâye kitabında hikâye adlarına göre 59, başka bir bakışla 70 hikâye yer almaktadır.³ Bu hikâyelerde anlatılan olaylara dayanarak Barbarosoğlu'nun yaşadığı,

¹ Fatma Barbarosoğlu, *Acı Deniz*'in *Moda ve Zihniyet* yayımlanmadan önce hazır olduğunu söyler: "Acı Deniz'i, Moda ve Zihniyet'ten önce yayımlayabilirdim. 'Öykücü' diye küçümseyeceklerle mücadele etmemek için sonrayı bekledim" (Barbarosoğlu 2012, 171).

² Bu yazıda hikâyelerin yer aldığı kitap adları şu kısaltmalarla verildi:

AD: *Acı Deniz*, GA: *Gün Akşamsızdır*, SH: *Senin Hikâyen*, AZ: *Ahir Zaman Gülüşleri*, İK: *İki Kişilik Rüyalarda*.

³ Yazarın hikâye kitaplarındaki hikâye sayısını daha da artırmak mümkündür. Çünkü Fatma Barbarosoğlu bazen bir hikâye adı altında ayrı ayrı da okunabilecek birkaç hikâye anlatmaktadır. Bu alt, daha doğrusu ayrı hikâyeler kimi zaman metin içinde rakamlarla gösterilir. Mesela; *İki Kişilik Rüyalarda* *Dostlukların Son Kullanma Tarihi*, *Ahir Zaman Gülüşleri*'nde *Kayınvalide Hikâyeleri*. Ancak yazarın hikâyelerinde sık kullandığı rakamla bölümlenme her zaman farklı hikâyeye işaret etmez: Mesela; *Senin Hikâyen*'de *Yalan Makinesi*, *Senet*, *Reklam*. *Yine Acı Deniz*'de yer alan, anlatıcının okura hitaben söylediği bölümler ("*Ruzname*" başları) hikâyeye dahil edilebilir de edilmeye bilir de. *Acı Deniz*'deki bu bölümleri ve *Senin Hikâyen*'deki benzer bölümü (*Hikâyelerin Hikâyesi İçin Önsöz*) dahil etmeyip hikâye başlıklarını esas alarak yazarın hikâye kitaplarında 59 hikâye vardır dedik.

Diğer taraftan, hikâyesi bir hikâyeye müstakil olarak konu olan hikâye kişileri merkezinde hikâyelerin yapılarını esas alarak beş hikâye kitabında 70 hikâyeden söz edeceğiz. Şüphesiz bu sayı da görecedir, yaklaşım tarzına göre değişir. *İmajatörün Evi*'ni (GA) 4 (Nuri Bey'in kendi hikâyesi, kameraman/yapımcının, sanatçının ve ev hanımının hikâyeleri),

Turkish Studies

daha doğru bir söyleyişle yazdığı dönemi hikâyelerine konu ettiği söylenebilir. Hikâyelerin yayımlanma zamanıyla yazılma zamanlarının yakın/aynı yıllara tekabül ettiğini varsayarsak yazarın daha çok, 1990'ların ortası ile 2000'lerin ortası arasında, özellikle de 2000'lerin başını hikâyelerinde anlattığını söyleyebiliriz. Bunu, hikâyelerdeki “olay zamanları”nın çoğunun bu döneme denk geldiği, hikâyeleri olay zamanı olarak bu dönemi işaret eden metinler olarak okumanın okuru yanlış/tutarsız bir yoruma götürmeyeceği gerçeğinden hareketle söylüyoruz. Mutlak bir işaret olmadıkça edebî metindeki olay zamanını belli tarihler arasına yerleştirmek elbette sakıncalıdır. Dolayısıyla Fatma Barbarosoğlu, hikâyelerinde yazma zamanının insan ilişkilerini konu edinmektedir demek onun hikâyelerinin sonraki yılların (günümüzün ve geleceğin) insan ilişkilerine dair bir yorum olmadığı/olmayacağı anlamına gelmez.

Bir yazarın romanlarında, hikâyelerinde tartıştığı meseleleri okuyucunun bakış açısına göre değişik şekillerde ifade etmek mümkündür. Hikâyelerini okuduğumuzda *gösterme ve olduğundan başka görünme kaygısı/arzusu; başka bir söyleyişle imaj merkezli bir bakışın hayata hakim olmaya başlaması, yazar-okur-toplum ilişkileri, insanların konuşma; özellikle de anlatmaya olan ihtiyaçları, insanlar arası iletişimsizlik, yeni (ticari, faydacı, dünyevi) zihniyetin hayata hakimiyetiyle hayattan çekilen insani/ahlâki değerler...vebütün bunların arasında yaşayan insan; daha özel bir ifadeyle “kadın”... Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerine konu olur diyebiliriz. Şüphesiz yazarın hikâye meseleleri üzerinde daha ayrıntılı ve farklı tasnifler de yapılabilir. Ancak bu muhtemel başka tasnifleri de dikkate alarak “Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerindeki ana konu nedir?” sorusuna verilecek cevap “kadın” olacaktır.*

Yazarın hikâyelerinde “kadın” konusunun ön plânda olduğunu söyleyen en önemli hususlardan biri hikâye kişileri arasında kadının yeridir: Yazarın kitaplarındaki 70 hikâyeden üçte ikisinde başkişi kadındır. (Biz 48 hikâyede başkişiyi kadın olarak değerlendirdik. Bu rakam birkaç sayı aşağı/yukarı çekilebilir.) Hikâyede/romanda ele alınan meselenin başkişi üzerinden tartışıldığı düşünülürse, bu sayı Fatma Barbarosoğlu'nun daha çok kadınlar üzerinden kimi konuları tartıştığına işaret eder. Yazarın birinci derecedeki hikâye kişilerinin çoğunun kadın olmasının yanında hikâyelerde kadını öne çıkaran bir başka durum da şudur. Yazarın hikâyelerinin çoğu kadın karakter anlatıcı”nın ağzından anlatılır. Dolayısıyla yazarın hikâyelerinin çoğunda “kadın bakış açısı” hikâyeye, anlatılanlara hakim olmaktadır.⁴

Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde kadınlar toplum hayatındaki değişik kimlikleriyle hikâye dünyasında yerlerini alırlar. Günlük hayatın içerisinde bir insan olmanın ötesinde daha özel olarak *eş, anne, gelin, arkadaş, öğrenci, yazar, çalışan,...* kimlikleriyle kadın hikâyeleri anlatılır. Elbette hikâyedeki kadınlar öne çıkarılan bir kimliğin yanında başka kimliklere de sahiptirler.

Kadınların önemli bir kısmının evli bir kadın, eş kimliğiyle hikâyeleri anlatılır. Evlilik, daha doğrusu karı koca ilişkisi içerisinde hikâyeleri anlatılan kadınların genelde mutsuz olduklarını söylemek yanlış olmaz. Zaten bu hikâyeler kadınların evlilik içerisinde mutsuzluk nedenlerini ortaya koymak, tartışmak üzere kurgulanmıştır. *Karanfilli Kavga (AD), Gözyaşları (AD), Şiirli Yalnızlık (AD), Swan Sevenler Derneği (GA), İmajatörün Evi/VI.hikâye (GA), Kirli Yağan Karlar (GA), Tamir Görmemiş Aşk (GA), Dostluk Efektü (GA), Şiirleri Şehirleri Dolduran Kadın (GA), Yalan Makinesi (SH), İncir Ağaçlarının Gölgesi/III. hikâye (AZ), Hep Böyle (AZ), Eksik Kalan (İK), Sevabın Kefareti (İK)* hikâyelerinde evlilik hayatında mutsuz kadınlara şahit oluruz.

İncir Ağaçlarının Gölgesi'ni 5, *Kayınvalide Hikâyeleri*'ni 2 ve *Dostlukların Son Kullanma Tarihi*'ni 4 hikâye kabul ederek kimi değerlendirmeleri 70 hikâyeye üzerinden yaptı.

⁴ Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinin çoğunda kadın karakter aynı zamanda hikâyenin anlatıcısıdır. Yazarın, erkek hikâye karakterleri ağzından anlatılan hikâyeleri de vardır. Yine kimi karakter anlatıcıların kadın olduğu sezilmektedir. Kimi hikâyelerde ise anlatıcı yine karakterlerden birisi olmakla birlikte kimliğine (kadın/erkek) dair net bir tespit yapmak zordur. O nedenle “kadın anlatıcılar” konusunda sayı verme yoluna gitmedik.

Turkish Studies

Karanfilli Kavga, Şiirli Yalnızlık, Kirli Yağan Karlar'da... kadınlar evlilik hayatında hem kocalarının yanında hem buldukları çevrede yalnız hissederler kendilerini. Son iki hikâyede yabancı bir ülkede olmak da (kocalarının işleri nedeniyle) etki eder bu duyguya. Bu hikâyelerin kadın karakterleri zihnen başka kadınların acılarını da yaşarlar. Karanfilli Kavga'nın başkarakteri kadın, yine kocasının işi nedeniyle bilmediği bir şehirde, tanışık olmadığı insanlar arasındadır. Asker karısı hikâye karakterinin kocası akşam eve geldiğinde zihninden geçenler, karı koca arasındaki mutsuz ilişkiye kadın bakışını gösterir. Bu bakış, konunun gündeme geldiği diğer hikâyelerdeki ortak kadın bakışıdır demek pek yanlış olmaz. Buna göre, erkekler evlilik öncesinde, evliliğin ilk dönemlerinde eşleriyle daha ilgiliyken sonraki yıllarda bu ilgi yerini sıradanlığa bırakır. Kadınsa her zaman ilgi bekler. Söz konusu bakış, kadın karakterin kocasının akşam eve gelişini anlattığı şu satırlara yansır: "Uzaklardan bir adam geldi. Güneşin cildini kavruk bir köy çocuğuna döndürdüğü kavruk bir adam. 'Neden karanlıkta oturuyorsun?' dedi. Nasılsın demeden. Seni çok özledim demeden. Bensiz ne yaptın demeden... Sadece neden karanlıkta oturduğumu sordu. 'İçerisi görünüyor' cevabım en az onun sorusu kadar uzak bir diyara ait. 'Yarın çocukları gönderirim.' Birden yeni bir şehirdeyiz, yeni bir hayata başlamamız daha kolay olur, kendi evimizi kendimiz yerleştirelim, yıllar var birlikte iş yapmayı demeyi düşündüm. Lafa nereden başlayacağımı düşünürken gülümsemiş olmalıyım. 'Ne yemek var? Bana bir sürprizin olmalı' diyor... Bir sürpriz... Sadece yemek masalarına ait olan... Kadın önce sevgilidir. Sevdiği her şey sevilen. Her şeyin 'acaba o beğenir mi?' sorularıyla seçildiği günler. Sonra sevgili adamın karısı olur. Geçmiş gelecek her şey anlatılır kadına bir bir. Hem sevgilidir o, hem adamın koruma duygularını tatmin eden bir çocuk, hem de adamı şefkatiyle emziren bir anne. Aylar, yıllar değil sadece günler geçer. Bir gün kadın bir tas çorba, derli toplu bir ev demek olduğunu anlayıverir. Ben ilk ne zaman anladım bir tas çorbaya denk olduğumu? (s. 51-52)

İmajatörün Evi hikâyesinde VI. alt hikâyedeki üç çocuk annesi başörtülü kadın, bir başka hikâye karakterine içini dökerken mutlulukla başlayan evlilik hayatında mutsuz, yalnız olduğunu fark edişini anlatır: "Üç çocuk annesiyim. Herbirini aldığım ilk dakika kanatları olan insan varsa eğer o benimdim işte. Çocuk sahibi olmak. Sağlıklı, pembe yüzlü, cennet kokulu çocukların annesi olmak. Bunun üstüne bildiğim başka saadet yoktu. İlk zamanlar eşim kıskanırdı beni: 'Çocuklarını benden çok seviyorsun' diye. Belki doğru belki yanlış. Bebek cennetten gelen bir haber gibiydi benim için. Belki o zamanlar ihmal etmişimdir efendimi. Eşimi yani. Sonra çocuklar büyüdü. Ya da biz çocuklarla birlikte büyüdü. Yok galiba ben büyüyemedim. Hep aynı noktada. Çocuklar öyle söylüyorlar. ...Evim bana yetiyordu. Onların ihtiyacını karşılamak. Hizmet etmeyi seviyordum. ...Çocuklar büyüdü. Akşam yemeklerinin saadeti safha safha elimden alındı. Ortaokulu bitiren, benim dünyamdan uzaklaşmaya başladı. Temiz çorap için, ütülü gömlek ve pantolonlar için kuruldu aramızdaki diyalog. ...Fakat eşimle aynı noktada olmamız gerekmez miydi? Nokta? Ne manaya geliyordu nokta? Bir akşam 'ben dairenin kaçınıcı turundayım' deyiverdi eşim. Ben aynı noktadaymışım. O kaçınıcı defa yeni bir tur için başlarken ben daima aynı turdaymışım. Kendimi hapsettiğim inimden çıkmalıymışım artık. Kolay olanı seçmişim ben. Dışarıda kıran kırana bir mücadele varken, ben hâlâ Ayşegül küçük anne oyununu bıkip usanmadan tekrar be tekrar oynamayı söylemeyi sürdürüyormuşum. İnsan en azından arkadaşlarına bir bakarmış. Herkes mesleğinde bir kariyer edinmişken, pek çok arkadaşım siyasi istikballer vaad ederken ben evin güvenli havasında çocuk yetiştirmeyi bahane ederek, gündelikçi kadın mutluluğuyla yaşamaya nasıl talip olabilirdim? ...Kocamın ve çocuklarımın benden çok başka türlü şeyler istediklerini hiç fark etmedim" (s.44-47). Bu hikâyedeki kadının hikâyesine benzer bir hikâye *Tamir Görmemiş Aşk*'ta vardır. Kocası ve çocuğunun mutluluğu için her türlü fedakârlığı yapan Nurgül, aile içerisinde ve çevresinde yalnız kalır.

Aile içerisinde mutsuz olan (buna sebep öncelikle kocalar, yer yer de çocuklardır.), yalnızlığına çekilen, hatta yer yer ötelenmeye başlayan kadınların evliliklerini –bazen anne babanın

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

muhalefetine rağmen- isteyerek, severek kurdukları görülür. (Mesela; *Çalınan Hikâye*, *Kirli Yağın Karlar*, *Sözün Bittiği Yer*, *Tamir Görmemiş Aşk*, *Yalan Makinesi*) Bütün iyi niyetine, fedakârlığına rağmen evliliğinin/hayatının geldiği nokta açısından daha zor bir konumda olan *Tamir Görmemiş Aşk*'ın kadın karakteri Nurgül, babasının karşı çıkmasına rağmen Özhan'la "İstanbul kapılarına cariyeye olmak" pahasına evlenmiştir. Özhan, aileyi geçindirmek için bin bir fedakârlığa katlanan ve zamanla solan Nurgül yerine "daha diri ve canlı" (s.72) bir kadını seçecektir. Nurgül'ün hatırladığı şu cümle ve devamındaki satırlar okura evlilik öncesi yaşananları sezdiriyor: " 'Benim böyle bir kızım yok. İstanbul kapılarına cariyeye olacak kızı hiç olmadı Memetali ağanın.' Bir baba kızını evlatlıktan reddetmektedir hâlâ. Annenin kimseye gösteremediği gözyaşlarını niçin paylaşmaz olur beyaz zambaklar?" (s.74). *Yalan Makinesi*'nin kadın karakteri ise şimdi milletvekili olan ve kendisini bir başka kadınla aldatan kocasıyla "evlenmek üzere okulu terk etmiş" (s.82) birisidir. Yazarın hikâyelerindeki mutsuz evliliklerin bir kısmı bitmiş ya da bitme yoluna girmiştir: *Tamir Görmemiş Aşk (GA)*, *Yalan Makinesi (SH)*, *İncir Ağaçlarının Gölgesi/III. hikâye (AZ)*, *Eksik Kalan (İK)*. Bu hikâyelerin karı kocalarının genç ya da orta yaşlı olduklarını belirtelim.

Yazarın kitaplarında mutlu evliliklerin anlatıldığı hikâyeler de vardır. Mutlu evliliklere şahit olunan hikâyelerdeki karı kocalar orta yaşın üzerinde veya yaşlıdır. Bunların bir kısmı da hatırlanan, geçmiş zamana ait hikâyelerin kişileridir: *Senet (SH)*, *Sefer (SH)*, *O Yaz'ın (İK)* kişileri. *O Yaz* hikâyesinde hayat dolu Sabahat Hanım, kocası Nuri Bey'in ölümünden sonra hayata küser. Yazar, uzun yılları birlikte yaşamış, birbirini sevmiş, hayatı birlikte doldurmuş karıkocadan birinin ölümünün ardından hayatta yalnız eşin durumunu Sabahat Hanım'ın şahsında çok güzel anlatır: "Güzelliğin; seni gösterecek aynalar varsa, güzellik olduğunu o yaz öğrendim. Güzellik kendiliğinden bir şey değildi. Sen biri için güzeldin, seni güzel yapan birinin bakışlarıydı. Çok sevilmiş kadınlar güzeldi yalnız. O yaz, GretaGarbo'ya benzeyen Sabahat Hanım yalnız kocasını kaybetmedi. Güzelliğin yeryüzündeki konumunu da kaybetti. İstese birisiyle evlenebilirdi. Evlenmek isteyenler çıkmıştı üstelik. Ama o değil evlenmek, güzel olmaktan bile vazgeçti. Sabahat Hanım'ın hikâyesinde ben, kocası kara toprağa karışan bir kadının güzellikten nasıl istifa ettiğini gördüm. ...' Erkeğin gölgesi bile yeter' derdi gençlere nasihat edeceği zaman. Oysa biz Nuri bey Amcanın gölgesinin vurduğu her mekan ve zamana yabancı idik. Nuri Bey Amca hayattayken her yere Sabahat Hanım'ın gölgesi düşerdi çünkü. Nuri Bey'den sonra hiçbir yere düşmedi. Işığımı kaybedenlerin gölgesiz kaldığını öğrendiğim yazdı" (s.16-17).

Gün Akşamsızdır (GA) hikâyesinde de kocasının ölümüyle apartmanın ve şehrin kalabalığı içinde yalnız kalan yaşlı bir kadının durumuna şahit oluruz: "Rahmetli HacıBey'inden sonra dünyanın düzeni nasıl değişmişti. Dünyanın düzeni... Yani nohut odalı, bakla sofalı evceğizinin düzeni. Sabahtan akşama kadar ses arıyordu kulakları. İnsan sesi. Hayvan sesi. Ama bir ses. Bir canlıya ait. Ki onun da hayatta olduğunu hatırlatsın. Önceleri başın sağolsun ziyaretleriyle 'beyciğinin, efendicağızının' yokluğunu bu kadar derin hissetmiyordu. İnsanlar onu hayır dualarla andıkça, evinin erini şanlı bir zafer kazanmak üzere uğurlamış gibi buruk bir hüznle birlikte derin bir ferahlık duyuyordu yüreğinde. Üç gün Peygamber döşeği. Çok çekti memişti Allah. Gelenlerin arkası kesilince, hançeresine oturan yumruğu daha derinden hissederek oldu. Ah ölüm! Ne çok konuşulmak isteniyordu. Ölüm sükûtlara sığmıyordu. Sığmıyordu. Durmadan Hacı beyini anlatsa her dem yanında bulunuyormuş gibi güvende hissedecekti kendisini. Ah Hacı bey, dağların çekemediği yük buymuş meğer (95-96).

Kimi hikâyelerde karı koca, ilişkisinde kadından kocasının "kariyer"ine destek olması beklenir. *Yalan Makinesi*'nde (SH) siyasetçi/milletvekili Adnan Bey, yalan kokusu aldıkça midesi bulanık, olur olmadık yerlerde kusan karısını çoktan boşamayı düşünür. Birlikte olduğu başka bir kadın da vardır. Ama siyasi kariyerde evlilik önemlidir. Arkadaşına şunları söyler Adnan Bey: "Azizim siyaset artık hatunsuz olmuyor. İlle koluna takıp gideceksin. Mümkünse çocuklar da yanınızda" (s.65). *Tamir Görmemiş Aşk*'ta (GA) Nurgül, bedeninin ve hayattaki umutlarının

Turkish Studies

solması pahasına kocasının (ünlü şair Özhan Bey'in) mesleki kariyerine destek olur. Eksik Kalan'da inandıkları gibi giyinen kadınlardan kocalarının mesleki güvenceleri/kariyerleri için kıyafetlerine çeki düzen vermeleri, başlarını açmaları tavsiye edilir (s.49). Bir başka hikâyede, *Sevabın Kefareti*'nde (İK) bu durum için "fetva" bulunur (85).

Fatma Barbarosoğlu'nun kitaplarında, hikâye içerisinde daha arkalarda kalsalar da evlilik öncesi sürecin, nişanlılığın anlatıldığı kadın hikâyeleri de vardır. Evlilik öncesi süreç kadın merkezli anlatılır. Bu anlatılanlar genelde mutsuzlukla biten hikâyelerdir. *Çuha Renkli Çocukluğum*'da (GA) Terzi Rüveyda Abla ile nişanlısının mutlu günleri birkaç satırla hatırlanır. Sonra ayrıldıklarından bahsedilir. Ayrılma sebebi üzerinde durulmazken ayrılık sonrası "solan" Rüveyda Abla hatırlanır: "Rengi soldu Rüveyda Ablanın. Neşeyle diktiği elbiseler sandıklarda kaldı. Dalgılıkla müşterilerine iğne batırır olduğu için kapılarını çalanların sayısı günden güne azaldı" (s.12). Terzi Rüveyda amansız bir hastalığa yakalanır. *İncir Ağaçlarının Gölgesi* (AZ) II. hikâyede yine "bir eski zaman aşkı" hatırlanır. "Bir eski zaman aşkıydı onlarınki. Birbirlerinin sesini bile hep başkalarıyla konuşurken duymuşlardı." (s.11) denen âşıklar; Tülay Abla ile Fahri Ağabey birbirleriyle değil başkalarıyla evlenirler. *İncir Ağaçlarının Gölgesi*'nde III. alt hikâyede de mutsuzlukla biten evlilik öncesi hikâye "hatırlanır." "Kaderin Yeşilçam filmlerini bile zorladığı" bir hikâyedir bu. Güzeller güzeli Zehra ile düğünleri başlayan Necmi Ağabey, Zehra'nın annesinin getirilen altın zinciri az bulması üzerine her şeyi bırakır. Kurulmuş düğün yarım kalmasın diye Necmi Ağabey, akrabadan Naşide ile evlendirilir. Zehra bir trenin altında kalır. Naşide'nin anlatılmayan hikâyesinde de aslında başka bir kadın dramı vardır. *Kapanmayan Yaralar Antolojisi*'nde (SH) başörtüsü nedeniyle "sürgün" edilen öğretmen Nihan'ın zihninden gelip geçenler arasında "ölü nişanlı Cenân" da vardır. Hikâyede asıl dikkat çekilen mesele dini inançları gereği kıyafet tarzından dolayı bir neslin yaşadığı, aslında çok da bilinmeyen ve daha çok bireysel yaşanan acılarıdır. Fakat hikâyede Huriye Hanım'ın, hayatında ölü bir nişanlı olan sürgün öğretmene hitaben söylediği şu sözler, aynı durumdaki (nişanlısı ölmüş) pek çok kadının anlatılmamış hikâyesine götürür okuru: "Kocanı kaybetmiş olsan kolay. Herkes acının içine koşar. Ama bir nişanlının ardından dökülen gözyaşları herkese batar. Bilirim. Nereden bilirsem bilirim işte. Adın dul bile değildir. Nişanlısı ölmüş bir kıza isim vermez gönüller. İsim pâyedir bilene. Dul olmak bile pâyedir. Bakma şimdi kimse istemiyor adı dul diye geçsin. Ölü bir nişanlı ayrı düşmüş bir nişanlıdan daha fazla yüküdür bilirim. ...Ben yaşadım bunları çocuk. Ne gözyaşı dökmeme müsaade ettiler ne unutmama. Doyasıya ağlasaydım unutturdum. Ağlayamadığım için, içime içime birikti bütün yaşadıklarım. Kapımıza gelenler geri döndüler. Benim de nişanlısından ayrılmış akranlarım vardı. Hepsi evlendi çoluk çocuğa karıştı. Torun muhabbetine dalanlar bile oldu. Ama bizim kapımızı çalanlar bir daha çalmadı. Aramızda çok sevilmiş ölü bir nişanlı olacaktı" (s.47-48).

İnsanların dini inançları etrafında yaşadıkları farklı durumlar yazarın hikâyelerine konu olur. Bu konular daha çok kadın karakterler üzerinden tartışılır. Kadın karakterlerin dini inançları etrafında karşılaştıkları kimi konular hikâyelerde anlatılır. Bunlardan birisi kadın karakterin bir cemaate mensup olma sürecidir. Bu süreçte yaşanan çelişkiler, çatışmalar Sühendan'ın *Acı Deniz*'de birkaç hikâyede tamamlanan (*Ruznâme I: Söz Darmadağan, Sözü Bittiği Yer, Ölümün Adı Şiir*) macerasında anlatılır: Bir cemaate/ihvana intisap etme sürecindeki genç Sühendan, "derviş olmak" isteği ile "olamamanın" getirdiği huzursuzluğu, çatışmayı yaşar. Sühendan'ın ihvanın diğer kadınlarının davranışlarına "eleştirel" bakışı, onları "mış gibi" yapmakla itham eden gözlemleri hikâyede öne çıkar. Ancak yazarın anlatımdaki teknik, Sühendan'ın bakışının nefse ait bir bakış olabileceğini de gösterir. Hikâyede Sühendan'ın evlenme tarzına da eleştirel bakıldığı sezilir. ("Sizi birbirinize uygun gördük" dedi büyükler. Konuşmalarda uygunluğun rengini aradım durmadan. ...Paylaşılmayan bir sükût vardı aramızda. ...Mademki babam 'münasiptir' demişti. S.22) Ancak bu evliliğin cemaat büyüklerinin layık görmesiyle mi yoksa cemaate girmeden önce

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

aile büyüklerinin layık görmesiyle mi yapıldığı konusu muğlaktır. Müslüman hassasiyetleri sezilen bir grup kadın/genç kız arasındaki dostane arkadaşlıklara da rastlanır yazarın hikâyelerinde. Bunlardan bir kısmı üniversite öğrencisi, ev arkadaşı genç kızlar arasındaki dost arkadaşlıklardır: *Mazi Rüyaları (SH)*, *Yaşayamadığımız Dünya (AZ)*.

Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde okurun dikkatlerine sunulan konulardan biri de insanların dini inançlarının gereği olan kimi pratikleri günlük hayatlarına taşırken karşılaştıkları zorluklar/engellemelerdir. Bu konu kadın hikâyeleri üzerinden anlatılır. Dini inançlarının gereği olarak başlarını örten kadınlar/genç kızlar, aile (anne baba veya koca), öğrenim, iş, arkadaş çevresinde zorluklarla, engellemelerle karşılaşmışlar, ötelenmişler, dışlanmışlardır. Başörtülü kadınların/genç kızların bu tür tutumlara maruz kalmaktan kaynaklanan acıları yalnız ya da birkaç arkadaşla birlikte yaşadıkları görülmektedir. *İmajatörün Evi (GA)* VI. alt hikâyede hayatını evine; eşine ve çocuklarına hizmete adanmış bir kadın, *Yaşayamadığımız Dünya*'da (AZ) ve *Dazlak*'ta (İK) üniversite öğrencisi genç kızlar, Kapanmayan yaralar Antolojisi'nde (SH) önce üniversite öğrencisi sonra öğretmen bir genç kız, *Sevabın Kefareti*'nde (İK) önce dersane öğrencisi genç kız sonra evlenen bir kadın, *Eksik Kalan*'da (İK) evli bir kadın ve üniversite adayı kızı, *Dostlukların Son Kullanma Tarihi (İK)* IV. alt hikâyede arkadaş çevresindeki bir kadın... hikâyesi ile başörtülü genç kız/kadınların yaşadıkları duygusal yaralanmalar anlatılır. Bu duygusal yaralanmalara sebep bazen öğretmen/hoca, bazen okul arkadaşı, bazen iş arkadaşı, bazen anne baba, bazen de eştir. Başörtülü kadınlar, örtülerini mesele yapan kamusal otoritenin tavrından çok aile, arkadaş çevresinde anlaşılammaktan, ötelenmekten yaralanırlar.

“Annelik” Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde gördüğümüz bir diğer kadın kimliğidir. *Sevilmek İçin Randevu Alan Çocuk (GA)*, *Aşk Nedir? (AZ)*, *Büyüme'te (İK)* anne-çocuk, öğrenci annesi-çocuk ilişkisinde kadın hikâyeleri okuruz. Başka pek çok hikâyede anne kadınlar vardır. *Sevilmek İçin Randevu Alan Çocuk*'ta çalışan, günlük hayatın koşuşturması içerisinde çocuğuna zaman ayıramayan annelerin durumu anlatılır. Çalışan anne baba ve çocuklar arasındaki ilişki her iki tarafın (daha çok anne ve çocuğun) bakışıyla hikâyede yorumlanır. Küçük çocuğun sevilmek için uygun zamanı beklemesi anne baba her okurun içini sızlatır. Gündüz kreşte olan çocuk akşam annesiyle olmak ister, ama işten gelen annenin evde de işleri vardır. Çocuk bu işlerin arasındaki anneye yaklaşamaz ve kanepede uyuya kalır: “Kadın çocuğun hiç konuşmadığını akıl etti birden. Kanepeye koştı. Küçücük dizlerini karnına doğru çekerek uykuya dalmıştı. Masanın üzerindeki dosyalara baktı öğrenerek. Dindirilemez bir pişmanlık doldurdu içini. Uyandırmaktan korka korka küçük alına bir öpücük kondurdu. Çocuk sanki bu öpücüğü bekliyormuşçasına ‘işin bitince beni sever misin anne’ dedi. Kadın, sevilmek için randevu alan çocuğuna bakarak sabaha kadar ağladı” (s.18-19).

Dostlukların Son Kullanma Tarihi (İK) I. hikâyede ise anneliğin daha farklı bir boyutu gösterilir. Çocuğu olmadığı için yuvadan bir çocuk alan bir kadının bir çocuğu anne olarak sahiplenışı fark etmediğimiz değişik annelik hikâyelerine çeker dikkatimizi. Birkaç satırda özetlenen zor süreçte, hikâye karakteri Çiğdem'in yaşadıklarını hissederiz: “Günlerden gecelere, gecelerden sabahlara taşan gözyaşı eşliğindeki ikna seansları nihayet hedefini bulmuş ‘Bir çocukları olmadı, gidip onu da çarşıdan aldılar, derler’ sızlanışlarını bir tarafa bırakmıştı Çiğdem'in kocası. Maksatları bir bebek almaktı. Ama olmadı. Çiğdem, kocasının bekleme esnasında fikir değiştireceğinden korktuğu için ‘sıradaki çocuğu’ büyük bir arzu ile bağrına basıverdi” (s.96-97). *Tamir Görmemiş Aşk (GA)* ve *İmajatörün Evi*'nde (GA) aile içerisinde; kocalarının ve çocuklarının yanında yalnızlığa sürüklenen anneler vardır. *Evde Raks*'ta (İK) yaptığı ev hizmetinin “iş” olarak fark edilmemesinden şikâyetçi bir anne içini açar.

Aile bir insana farklı kimlikler verir. Ailesi olan bir kadın aynı zamanda “gelin”dir, bir kayınvalidesi vardır. Hikâyelerinde daha çok kadını merkeze alan Fatma Barbarosoğlu'nun hikâye

kişileri arasında kayınvalideleri görmek mümkündür: *İncir Ağacının Gölgesi (AZ)*, *O Yaz (İK)*, *Sinanın Dostlukları (İK)*, *Eksik Kalan (İK)*, *Kayınvalide Hikâyeleri (AZ)*. *Kayınvalide Hikâyeleri*'nde, kayınvalide Şaziye Hanım ve gelin Tercan (ve Tercan'ın arkadaşları) ilişkisinde okurun Şaziye Hanım'ın yanında olacağı bir hikâyenin anlatılması dikkat çekicidir.

Günümüz dünyasında kadın konusu etrafında akla gelecek ilk konulardan birisi “çalışan kadın”dır. Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde ev dışı iş hayatının içinde kadınlar olduğu gibi “evinde çalıştığı” vurgulanan kadınlar da vardır.

Sevilmek İçin Randevu Alan Çocuk (GA), *Tamir Görmemiş Aşk (GA)*, *Kaybolan Kadın (GA)*, *Çay Bahçesi (AZ)*, *Kadın ve Kadın (İK)*, *Çekim Hataları*'nda (SH) şehirde evin geçim derdine ortak olan kadın hikâyeleriyle karşılaşırız. *Hep Böyle*'de (AZ) aynı mesele uzak Anadolu köylerinde devam eder. Hemen her kadın aile bireyleri için evde çalışır. *İmajatörün Evi (GA)* III. ve VI. hikâye, *Evde Raks*'ta (İK) evde yapılanların da “iş” olduğuna dikkat çekilir. Bu hikâyelerin kadın karakterleri evdeki emeklerinin kadrinin bilinmemesinden muzdariptir.

Fatma Barbarosoğlu'nun hikâye dünyasındaki karakterlerin -kadın ya da erkek, genç ya da yaşlı- ortak özelliklerinden birisi insanların “anlatmaya”, birilerinin kendilerini dinlemesine ihtiyaç duymalarıdır. Yazarın çoğu hikâye kişisi dertlerini hikâye etme, paylaşma arzusu duyar. Bu durum *Şiirli Yalnızlık (AD)*, *İmajatörün Evi/V (GA)*, *Tamir Görmemiş Aşk (GA)*, *Dostluk Efektü (GA)*, *Gün Akşamsızdır (GA)*, *Yaşayamadığımız Dünya (AZ)*, *Hayatınız sizin İçin Yorumlanır (AZ)*, *Kuru Emine Hanım'ın Sofraları (SH)*, *Sevabın Kefareti (İK)*, *Sinanın Dostlukları (İK)*, *Dostlukların Son Kullanma Tarihi, Güzel Ölüm Defteri (İK)*... hikâyelerinde daha da belirgindir. Yazarın hikâyelerinde karşımıza çıkan doktor/psikolog tipleri (bunlara karşı genelde olumsuz bir bakış açısı vardır) bu durumun bir tezahürüdür. Derdini bir yakınına, dostuna anlatamayan kişiler psikoloğa/doktora giderler yahut gönderilirler. İnsanın birisiyle konuşma, bir yakınına dostuna içini dökmeye, derdini anlatma ihtiyacı -yazarın hikâyelerinde kadın kişiler daha fazla olduğundan- kadın karakterlerin hikâyeleri ile anlatılır.

Aile içinde anlatma, paylaşma ihtiyacında olan; aile içinde kendi dünyasında yalnız olan kadın karakterlerden “evli kadın” kimliği etrafında bahsedilmişti. Yazarın hikâyelerinde aile içinde yalnız kadınların yanında arkadaş çevresinde yalnız, iç dünyalarına çekilmiş kadınlara rastlamak mümkündür. *Karanfilli Kavga (AD)*, *Şiirli Yalnızlık (AD)*, *Kirli Yağan Karlar (GA)*, *Tamir Görmemiş Aşk (GA)*, *Kayınvalide Hikâyeleri (AZ)* yazarın hikâyelerinde dikkat çekilen kadın tiplerinden biri kullanılmak üzere arkadaşlıklar kuran insanlardır. Bu tipler, kadınlar arasında olduğu gibi erkekler arasında da vardır. *Dostlukların Son Kullanma Tarihi*'nde (İK) I. hikâyede Serra, IV.hikâyede Esmâ'nın şahsında arkadaşlığı alışverişe dönüştüren ve hep kendisi alan kadınlar anlatılır. Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde çıkar üzerine kurulan, “dostluğa” dönüşmemiş ilişkiler anlatıldığı, eleştirildiği kadar birçok örnek dostluk hikâyesine de yer verilir. Bu hikâyelerdeki “dostlar”, karşısındakini/dostunu daha fazla dinleme/anlama gayreti içinde olan, bunu yapamadıkları endişesiyle huzursuz olan tiplerdir.

Dostlukların Son Kullanma Tarihi IV. alt hikâyede Saime'nin şahsında “dost”un nasıl olması gerektiğini anlatırız. Bu “ihlaslı” bir insandaki dost tavrıdır. Anlatıcı onun “örnek” dost tavrını anlatırken okurdan kendi dostluk anlayışını sorgulamasını ister: “Saime ‘Sen kendini sevdiğinle bil’ düsturuna sonuna kadar riayet edenlerden. Herkes onun dostu olamaz. Ama bir defa dostu oldu mu da gönüllerden gönül beğenmiş kadar olur. Yüzüne karşı iltifatlar etmez Saime. ‘Bir kimseyi yüzüne karşı öveceğinize, yüzüne kara toprak atın’ ilkesine bağlılığından. Ama kalbinde taşır dostlarını. Öyle kolay şey değildir kalpte taşımak. Siz şimdiye kadar kaç kişiyi yere indirmeden gece gündüz kalbinizde taşıdınız? Saime taşır. Hem manen hem madden. Manen taşır, her an dua eder dostları için. Sıkıntısı olanlar için sadaka verir. İçi rahat etmez, dua ister nefesi kuvvetlidir diye duyduğu herkesten. Hâlâ içi sıkılmaya devam ediyorsa içindeki sıkıntı geçinceye

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

kadar kimselerle konuşmaz. Bilir ki dostunun sıkıntısı sirayet etmiştir kendisine. Dostu kurtuluncaya kadar kurtulmak olmaz. Madden taşır dostlarını. Aranmayı beklemez. Arar. En çok acılı günlerinde. Aranmayı beklemeden arar. İade-i ziyaret beklemez asla. Sevdiğini Allah için sevmiştir bir defa. Allah için. Kalbini kırarlar. Kalbi kırıldıkça Allah'a yaklaşmayı umut eder Saime. 'Beni kullarına mahcup ediyorsan ya Rab, bari huzurunda mahcup etme' diye yalvarır. Yalvarışına gözyaşı karışır. Gözyaşının karıştığı dua için yıkayıp geçer. Kendisine kanlı gözyaşları döktürenlerin listesini bir türlü tutamaz bunun için" (105).

Yazarın hikâyelerinden *Son Bayram (GA)*, *Kapanmayan Yaralar Antolojisi (SH)*, *Sevabın Kefareti (İK)*, *Sessiz Ağıt (İK)*, *Sınanan Dostluklar (İK)*, *Güzel Ölüm Defteri (İK)*, *Mazi Rüiyaları (SH)* hikâyelerinde modern dünyada eşine az rastlanır dostluk hikâyeleri anlatılır. Bu hikâyelerin örnek "dost"ları kadınlardır.⁵ Fatma Barbarosoğlu'nun kimi hikâyelerinde ise daha yaşlı "dost" kadınlar tanıma imkanı buluruz. Bunların hikâyeleri bazen doğrudan anlatılırken, bazen de hatırlamalar arasında verilir. *Karanfilli Kavga*'da (AD) Emeti Teyze, *Kapanmayan Yaralar Antolojisi*'nde (SH) Huriye Kadın, *Bahar Temizliği*'nde (İK) Safiye Anne, *Kuru Emine Hanım'ın Sofraları*'nda (SH) Emine Hanım genç kadınların yaşlı dostlarıdır.

Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerindeki kadınların önemli bir kısmı "okumuş" kişilerdir. Okumuş kadın kimliği *Ruzname I (Sühendan'ın hikâyeleri, AD)*, *Karanfilli Kavga (AD)*, *Hikâye Avcıları (AD)*, *Gözyaşları (AD)*, *Şiirli Yalnızlık (AD)*, *Çuha Renkli Çocukluğum (GA)*, *Kirli Yağan Karlar (GA)*, *Tamir Görmemiş Aşk (GA)*, *Şiirleri Şehirleri Dolduran Kadın (GA)*, *Kayınvalide Hikâyeleri*'nde (AZ) daha belirgindir. Bazı hikâyelerde ise "yazan" kadınlar vardır: *Hikâye Avcıları (AD)*, *Göz Yaşları (AD)*, *Şiirleri Şehirleri Dolduran Kadın (GA)*, *Vakit Nakit Midir?(AZ)*... Bu "okumuş", "yazan" kimlik hayata daha zengin bakma imkânı verir. Kimi hikâyelerde bu zengin/farklı bakış, kadınları aynı bakışa sahip olmayan aile, arkadaş çevresinde zihinsel bir yalnızlığa iter. Mesela *Sözün Bittiği Yer*'de (AD) Sühendan evlilik için kendisine "münasip" bulunan erkeğin yanında ruh/duygu olarak yalnızdır: "En çok sevdiğim şeyin resmini verdim ona. Başlı bulutlara değen o eski evin resmini. Bahçesindeki salkım söğütte yüreğimin ürperişleri kaldı. Bu resme bakarken hissettiklerim, onun duygularıyla buluşursa birbirimize münasip oluşumuzun rengini bulur muydum?... Ortak bir şeyi aynı hissedişle seversek ruhlarımızın yabancılığından kurtulur muyduk? Ruhumun ikizini arıyordum. Oysa o, 'çok mağrur' demiş benim için ablasına. Eski evin resmini kendisine verişimi yorumlayışı hislerime ne kadar uzak. 'Elime bir de oturmak istediği köşkün resmini tutuşturdu' demiş. Hiç görmemiş resimdekileri. Ne köşkü!!! Üç bir yanını saran ağaçların arasında bir terkedilmişlik türküsü çağırıyordu o ev" (s.23).

Fatma Barbarosoğlu'nun hikâye kitaplarına daha yakından bakınca, değişik kimliklerde birçok kadın hikâyesinin anlatıldığını görüyoruz. Yazar; eş, anne, arkadaş, çalışan, öğrenci... kadınların mutluluklarını, mutsuzluklarını, yalnızlıklarını, dostluklarını... değişik açılardan hikâye eder. Fatma Barbarosoğlu'nun hikâyelerinde günlük hayatta fark etmediğimiz dış hikâyelere, anlatılmayan ya da anlatılamayan birçok iç hikâyeye tanık oluruz. Tanık olduğumuz bu hikâyeler günlük hayattaki insan ilişkilerine daha ince, duyarlı bakmaya davet eder okuru. Bu bakış; insanların -özel olarak kadınların- duygularını, düşüncelerini ifade edebildiği, ifade edilen duygu ve düşüncelerin yankı bulduğu, anlaşıldığı ve paylaşıldığı, modern hayat tarzının dayatmaları arasında ahlaki değerlerin ötelenmediği bir günlük hayatın inşasına katkı sağlayacaktır.

⁵ Yazar gerçek hayattan da örnek kadın hikâyeleri anlatır: Fatma K. Barbarosoğlu, *Cumhuriyet'in Dindar Kadınları*, Profil Yayıncılık, İstanbul Kasım 2009.

KAYNAKÇA

- BARBAROSOĞLU Fatma K. (1997). **Acı Deniz**, İstanbul: İz Yayıncılık.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2006). **Senin Hikâyen**, İstanbul: İz yayıncılık.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2007). **Gün Akşamsızdır**, İstanbul: İz Yayıncılık.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2008). **Ahir Zaman Gülüşleri**, İstanbul: Timaş Yayınları.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2011). **İki Kişilik Rüyalarda**, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2011). **Cumhuriyet'in Dindar Kadınları**, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- BARBAROSOĞLU Fatma K. (2012). **Sözüm Söz**, İstanbul: Profil Yayıncılık.